

SOHBETİN
BAHANESİ

KAHVE

DENİZ
GÜRSOY

İÇİNDEKİLER

önsöz /	7
giriş /	13
keçiler oynaşta /	19
kahve osmanlı'da /	27
kahve avrupa'da /	37
ağaçtan cezveye kahvenin öyküsü /	53
başka kahveler /	71
kahve, keyif ve ötesi /	77
kahve ve sağlık /	82
ünlü kahve tiryakileri /	95
kahve falı /	99
bizde kahvehaneler /	107
batıda kafeler /	121
kahvede dünya markaları /	127
kahve çeşitleri ve tarifler /	133
kahvenin tarihçesi /	163
kahveyle ilgili internet siteleri /	167
kahve terimleri sözlüğü /	169
kaynakça /	179

kahve osmanlı'da

*Kadifeden kesesi
Kahveden gelir sesi
Oturmuş kumar oynar
Ciğerimin köşesi*

Tarihçi Solakzade'ye göre kahve I. Selim'in Mısır seferinden sonra 1519 yılında Müslüman tüccarlar tarafından İstanbul'a getirilmiş. Ancak, bu dönemde oldukça dar bir çevre kahveyi tadabilmiş.

Derler ki, Anadolu'ya ilk büyük kahve partisi 1543 yılında bir gemi yükü olarak gelmiş ve bunu da ilk olarak Marmara Denizi tatmış. Neden mi? Çünkü dönemin Şeyhülislamı Ebussuud Efendi kahvenin *Kur'an*'da yeri olmadığı ve kömürleşmiş bir nesnenin gıda özelliği ortadan kalktığından, suyunu içmenin günah olduğu fetvasını vermiş. Tabii, olan kahvelere olmuş. Tonlarca kahve denize dökülmüş. Balıklar kırk yıl bayram etmiş midir, bilemeyiz.

Peçevi tarihine göre Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1554 yılında Hakim adlı bir "herif" Halep'ten, Şems adlı bir "zarif" kişi de Şam'dan İstanbul'a kahve getirdiler ve Tahtakale'de açtıkları iki ayrı dükkânda kahve pişirip halka satmaya başladılar. İstanbul'un ilk kahvehaneleri bunlar oldu. Bütün yasaklamalara rağmen kahvehaneler yaygınlaştı. İlk dönem kahvehanelerin yüksek tavanları ve içeride ya da dışarıda, bahçede tam ortada fiskiyeleri vardı. Bu arada İstanbul'a getirilen kahvenin Yemen'den geldiğini hatırlatmakta yarar var!

Kahve, Müslümanlara yasaklanmış alkollü içkilerin yerini alan bir rahatlatıcı içecek konumu aldığından kısa sürede bu kadar yaygın kullanıma erişebilmiştir. Ancak, bu görüş kahvenin diğer dinlere mensup kişilerce de rağbet görmesinin nedenini açıklamaya yeterli değildir.

Tabii, bu arada kahvenin kimi zaman kardeşi kimi zaman da rakibi olan çayı da unutmamalıyız.

Çay içme alışkanlığı, patates gibi, ülkemize Rus Harbi sırasında Rusya'dan geldi. Avrupa'ya ise ilk çay 1610 yılında geldi. İthalatın düzenli hâle gelmesiyle 1637 yılını buldu. Ancak yaygınlaşamadı, çünkü daha çok ilaç olarak kullanıldı. 1679 yılında Hekim Kornelius Bontekoe'nin "efendisinin gut hastalığını çayla tedavi ettiğini" anlatan eseri çayın sürümünü artırdı.

On dokuzuncu yüzyıl boyunca Rusya'da çay tüketimi çok yaygınlaşmıştı. Semaver adı da Rusça *samovar*'dan geliyordu. Ruslar çaya şeker koymazlar, şekeri ağızlarında tutup "kıtlama" yaparlardı; bizde, Erzurum'da, Kars'ta ve Hakkâri'de olduğu gibi.

Bir de Rus subaylar demin üzerine çok su ekleyerek açık çay hâline getirip içerlerdi. Bu da bizde "paşa çayı" olarak adlandırılmıştır.

Çayın ülkemizde yerleşmesi Kafkaslar'da Rus Harbi sonrasında olmuş; Cumhuriyet'in ilk yıllarında Karadeniz'de başlatılan çay ziraatiyle yaygınlaşmış ve kahvehanelerde kahvenin rakibi olmuştur.

Şimdi, biz çayı bırakıp yine asıl konumuz olan kahveye dönelim.

Zamanla, kahve içmek, Türk erkek ve kadınlarının gündelik yaşamlarının vazgeçilmez parçası hâline gelmişti. Evliyâ Çelebi'ye göre, Kösem Valide Sultan'ın Topkapı Sarayı'nda bir kahvehanesi bile vardı. Yine Evliyâ Çelebi'nin yazdıklarından öğreniyoruz ki İstanbul'da o dönemde elli beş kahvehane, buralarda çalışan yaklaşık iki yüz kişi ve ayrıca kahve satan üç yüz dükkân bulunuyordu. İnsanların vazgeçilmez içeceği hâline gelmesinden sonra açılan kahvehanelerde maşrapayla kahve içilirdi. Tiryakiler de bu kahveleri âdeta su gibi içerlerdi.

kahve avrupa'da

*Kahve şeytan kadar kara
Melek kadar saf
Cehennem kadar sıcak olur.*

Türk Atasözü

David Liss *Kahve Tüccarı* adlı romanını, 13 Mayıs 1659 tarihinde Hollanda'nın Amsterdam şehrinde romanın kahramanı olan Geertruid adlı kadının Miguel Lienzo'ya bir çanak kahve ikram etmesi sahnesiyle başlatır:

Miguel, “Bu nedir?” diye sordu; (.....)

Eliyle adamın tuttuğu kâseyi gösteren kadın, “Bu, sıra dışı bir içki” dedi. “İç bakalım.”

“İçeyim mi?” Miguel, gözlerini kısarak kâsedeki siyah renkli sıvıya baktı. “Görünüşü tıpkı şeytan sidiği gibi, ki öyle olsaydı kesinlikle sıra dışı bir içki olurdu; gelgelelim tadının neye benzediğini öğrenmek gibi bir arzum yok.”

Geertruid adama doğru eğildi; neredeyse adamın koluna sürtünecekti.

“Önce bir yudum iç, sonra sana her şeyi anlatacağım. Bu şeytan sidiği ikimizi de zengin edecek.”

Fazla uzun sürmez, kahve ikisini de zengin eder.

On yedinci yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da kahve pek az kişi tarafından biliniyordu. Osmanlı'ya ya da Ortadoğu'ya yolu düşen Avrupalı gezginler ticari anlaşmaların yapıldığı kahvehanelere mutlaka uğrar, en

azından sokakta bakır cezveler içinde kahve satan seyyar satıcıları görürlerdi. Bu gezginler ülkelerine dönüp anılarını anlatmaya başladıkça Avrupa da kahveyle ilgilenmeye başladı.

Üzerinden tüten dumanıyla sunulan bu lezzetli ve canlandırıcı yeni içecek, tüccarlar tarafından hemen Avrupa'ya tanıtıldı. Kahve, Venedikliler tarafından Güney Avrupa'ya götürüldü. 1615 yılında Venedik'e ulaşan ilk kahveyle birlikte Avrupa kültürüne yeni bir içecek katılmış oluyordu.

On yedinci yüzyılın ilk yarısında kahve asıl olarak Venedik ve Marsilya'da içiliyordu. Buna karşın kahve ticareti yapılmıyordu. Kahve bir içecek olarak 1683 yılında Türklerin, daha doğru bir deyişle Osmanlı ordusunun Viyana kuşatması sonrası uğradığı bozgunun ardından yaygınlaşır. Viyana kuşatmasından önce kahve hiç bilinmiyordu demek doğru olmaz. Ama Viyana kuşatmasıyla Avrupa kıtasını yeni bir dalganın sardığını söylemek hiç de yanlış olmayacaktır.

Kesin tarihler verecek olursak, 1645 yılında Venedik'te, 1650 yılında Oxford'da, 1652 yılında Londra'da, 1672 yılında Paris'te kahvehaneler açılmıştı.

13 Temmuz 1683 tarihinde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Viyana kapılarına dayanmıştı.

Osmanlıların Avrupa'yı ele geçirme girişimleri zorlukla önlenmişti.

Türlere karşı kazanılan zaferin başkahramanı Kolschitzky adlı bir Polonyalı'ydı.

